

Asia: VN/20605/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (kohdennettu alijäämän kattamista koskevan määräajan jatkaminen)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. HUS-yhtymä kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä ja antaa seuraavan lausunnon.

Alijäämien kattamista koskevan määräajan jatkaminen

Alijäämän kattamista koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi väliaikaisesti siten, että valtiovarainministeriö voisi tietyin edellytyksin myöntää hyvinvointialueen hakemuksesta harkinnanvaraisen jatkoajan hyvinvointialueen ennen vuotta 2025 syntyneiden alijäämien kattamiseen vuoden 2027 tai vuoden 2028 loppuun mennessä. Edellytyksenä jatkoajan myöntämiselle on, että hyvinvointialueelle ei kerry uutta alijäämää vuodelta 2025, määräajan jatkaminen on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi, alijäämä olisi katettavissa uudessa määräajassa ja että hyvinvointialueella on aluevaltuuston hyväksymä suunnitelma yksilöidyistä toimenpiteistä kertyneen alijäämän kattamiseksi.

HUS-yhtymän lausunnon pohjaksi on tarpeen taustoittaa Uudenmaan erillisratkaisu sekä HUS-yhtymän poikkeava alijäämien kattamisaikataulu. Uudenmaan alueella julkisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista vastaavat järjestäjinä Uudenmaan hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki sekä HUS-yhtymä. Uudenmaan erillisratkaisussa hyvinvointialueiden rahoituslain mukainen valtion rahoitus on järjestämisvastuusta poikkeavalla tavalla kanavoitu ensin edellä mainituille viidelle alueelle, jotka allokoivat osan saamastaan rahoituksesta HUS-yhtymälle kiinteän kehyksen muodossa.

HUS-yhtymällä on poikkeuksellinen aikataulu alijäämien kattamisen osalta, sillä vuosilta 2022–2024 kertyneet kumulatiiviset alijäämät, yhteensä 141,5 miljoonaa euroa, tulee kattaa jo kuluvan vuoden 2025 lopussa. HUS-yhtymälle kertyi vuodelta 2022 alijäämää 93 tuhatta euroa, koska valtionvarainministeriön myöntämä rahoitus sote-muutoksen valmistelua varten ei kattanut kaikkia siitä aiheutuneita kuluja.

HUS-yhtymä haki valtiovarainministeriöltä syksyllä 2024 lisää aikaa alijäämien kattamiseen yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kanssa, jolla on vastaava poikkeuksellinen tilanne alijäämien kattamisen suhteen. Lisää aikaa ei myönnetty. Alijäämien kattamiseksi ja talouden tasapainottamiseksi HUS-yhtymä on joutunut tekemään lyhyessä ajassa merkittäviä palveluihin, palveluverkkoon sekä henkilöstöön kohdentuvia sopeuttamistoimenpiteitä, joiden tavoitteena ovat olleet pysyvät kustannussäästöt vuoden 2025 loppuun mennessä. Syksyllä 2024 alkaneiden YT-neuvottelujen lopputuloksena HUS-yhtymästä vähenee yhteensä 778 henkilötyövuotta, joista irtisanomisia on 280. HUS-yhtymän vuoden 2025 talousarvio on sisältänyt 140 miljoonan euron sopeutustoimet ja koko suunnittelukauden 2025–2027 osalta säästö tavoite on yhteensä noin 500 miljoonaa euroa.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että tehtyjen säästötoimenpiteiden ja tiukan taloudenpidon myötä HUS-yhtymä on pääsemässä taloudellisiin tavoitteisiinsa vuonna 2025 ja pystyy ensimmäisenä julkisena sote-toimijana tasapainottamaan taloutensa ja kattamaan aikaisempien tilikausien 2022–2024 alijäämät hyvinvointialuelain edellyttämällä tavalla ja aikataulussa vuoden 2025 loppuun mennessä. HUS-yhtymän jäseniltä saama kiinteä rahoituskehys ei ole mahdollistanut korona-aikana kertyneiden hoitojonojen purkamista, mutta rahoituksen niukkuudesta huolimatta ja määrätietoisten toimien myötä myös hoitoonpääsyä on HUS-yhtymässä onnistuttu parantamaan.

Nähdäksemme lakiin ei ole tarpeen tuoda uusia elementtejä, jotka voisivat aiheuttaa tarpeetonta viivettä alueiden talouden tasapainottamis- ja sopeuttamistoimenpiteiden toimeenpanossa. Pidämme tärkeänä, että kaikki hyvinvointialueet sitoutuvat tekemään toimenpiteitä alijäämien kattamiseksi voimassa olevan lain mukaisessa aikataulussa. Talouden tasapainottamiseksi HUS-yhtymässä on jouduttu tekemään vaikeita, muun muassa henkilöstöön ja palveluverkkoon vaikuttavia päätöksiä. Organisaation kestävyys ja johtamisen kannalta ministeriön poukkoileva toiminta ei ole hyväksyttävää.

Tuomme esille, että hyvinvointialueiden rahoituslain 11 §:n mukainen lisärahoitusmenettely on jo nykyisessä laissa oleva menettely tilanteissa, jossa rahoituksen taso vaarantaisi palveluiden lakisääteisen järjestämisen.

Pidämme tärkeänä, että hyvinvointialueiden rahoitusmallin toimivuuden tarkasteluun ja rahoituksen jaon perusteena olevan datapohjan laadunvarmistamiseen kiinnitetään yhä enemmän huomiota, jotta aluekohtainen rahoitus kohdentuisi oikeudenmukaisesti ja ennakoitavasti pitkällä tähtäimellä.

Myös HUS-yhtymän rahoitus tulee turvata osana Uudenmaan erilliskorjausta. On tärkeää tiedostaa, että Uudenmaan asukkaille tuotettavien palvelujen lisäksi HUS-yhtymällä on myös valtakunnallisia vaatvimman erikoissairaanhoidon vastuita, kuten elinsiirrot, ja HUS-yhtymä on myös yliopistosairaala, jolla on laajat opetuksen ja tutkimuksen vastuut.

Investointisuunnitelma

Hallituksen esityksessä investointisuunnitelman toimittamista koskevia määräaikoja esitetään muutettavaksi.

Investointisuunnitelmien toimittamisen aikataulumuutosta, kalenterivuoden lopusta seuraavan vuoden huhtikuun loppuun, HUS-yhtymä pitää kannatettavana muutoksena ja puoltaa esitystä tältä osin. Lisäksi nostamme esille, että olisi hyvä tarkentaa prosessi tilanteessa, jossa keväällä päätettävä laskennallinen lainanottovaltuus ei riittäisi esitettyihin investointeihin. Tämä huomioon ottaen investointisuunnitelman toimittamisen aikataulu voisi olla vieläkin ehdotettua myöhemmin, esimerkiksi kesäkuussa.

HUS-yhtymä haluaa samalla tuoda esiin, että investointisuunnitelmaa koskevan 16 §:n 1. momentin määritelmä: "... on vuosittain laadittava investointisuunnitelma seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista hyvinvointialuekonsernin investoinneista ja niiden rahoituksesta" on epäselvä termin "aloitettavista" osalta. Termi on käytössä myös nykyisessä laissa.

Lainanottovaltuus myönnetään suunnittelujakson ensimmäisenä vuonna alkaville investoinneille, joista käytetään termiä "alkavat sidotut investoinnit". HUS-yhtymän tulkinnan mukaan investointisuunnitelmaan tulee sisällyttää ainoastaan tarkastelujakson ensimmäisenä vuonna käynnistyvien, ns. sidottujen hankkeiden osuus, eikä jokaisen tarkastelujaksoon kuuluvan neljän vuoden aikana alkavien hankkeiden osuuksia, joihin lainanottovaltuutta ei vielä ole. Termin "aloitettavista" korvaaminen termillä "suunnitelluista" kuvastaisi näkemyksemme mukaan selkeämmin yllä kuvattua käsitystämme investointisuunnitelman nykyisestäkin toimintamallista.

Finnilä Jari
HUS-Yhtymä